

Typikon,

se on kuvaus kirkollisten toimitusten järjestyksestä meidän kunniallisen jumalankantajaisämme Sabbaan pyhässä lavrassa Jerusalemissa. Sama järjestys vallitsee muissakin Jerusalemin kunniallisissa luostareissa, ja se on mallina myös muille pyhille Jumalan kirkoille.¹

Luku 1

Pienen ehtoopalveluksen² järjestys

Ennen auringon laskemista lauantaipäivänä paraeklesiarkki {eli kynttilänsyöttäjä}³ menee esimiehen luo ja tekee hänelle kumarruksen osoittaen tällä toimellaan kellonsoiton ajan.⁴ Ja saatuaan siunauksen ja poistuttuaan hän soittaa pientä kelloa. Ja veljien kokoonnuttua eteishuoneeseen pappi suorittaa aloituksen: ”Kiitetty on Jumalamme...” Ja oppinut lukija lausuu: ”Kunnia olkoon Sinulle, meidän Jumalamme, kunnia Sinulle.” Sitten: ”Taivaallinen Kuningas... Pyhä Jumala...” Ja Herran rukouksen jälkeen pappi lausuu loppulauseen ja lukija lukee yhdeksännen hetken [palveluksen] tavan mukaan.

Sitten kun [hetki] on luettu loppuun, me menemme temppeliin, ja jokainen jää seisomaan omalle paikalleen. Jos yhdeksäs hetki on lausuttu kirkossa, silloin ei ole yhdeksännen hetken loppusiunausta.

Pappi aloittaa lausuen: ”Kiitetty on Jumalamme...” Ja lukija lausuu: ”Tulkaa, kumartakaamme...” kolmesti ja ehtoosalmin ”Kiitä, sieluni, Herraa...” hiljaisella äänellä ja nopeasti. Psalmin jälkeen: ”Kunnia... nyt...”, ”Halleluja...” kolmesti. Mutta pappi ei lausu ekteniaa, vaan lukija [jatkaa ja] lausuu: ”Herra, armahda” kolmesti ja ”Kunnia... nyt...”

Ja sitten: ”Herra, minä huudan Sinua...” Ja edeskannamme neljä psalmijaetta [= liitelauselmaa]. Ja laulamme kolme ylösnousemuksen stikiiraa [vuoro]sävelmän mukaan toistaen [niistä] ensimmäisen.⁵ ”Kunnia... nyt...” ja theotokion. Sitten ”Oi Jeesus Kristus...” Prokiimeni: ”Herra on Kuningas...”

¹ Venäjän kirkon slaavinkielisestä typikonista (1896, 1. painos ilmestyi 1682) soimentanut ja huomautuksin varustanut Jopi Harri. Versio 28.4.2015.

² Palvelus toimitetaan ennen vigiliaa edeltävää ateriaa.

³ Aaltosuluissa ovat lähteessä tavallisesti hakasulkuihin sijoitetut lisäykset sekä marginaalissa olevat ”Katso!”-merkinnät. Hakasuluissa ovat suomentajan lisäykset. Kaarisuluissa ovat viitteet suomalaisen Raamatun psalmeihin.

⁴ Paraeklesiarkkina toimii typikonin sanonnan mukaan diakoni. *Esimiehellä* tarkoitetaan luostarin johtajaa, jonka ei tarvitse olla papistoon kuuluva.

⁵ Kukin stikiira lauletaan oman liitelauselmansa jälkeen. Stikiira toistetaan, jotta kaikki neljä liitelauselmaa tulisivat käytetyiksi. Kalenterin mukaan viikoksi kerallaan määräytyvä *vuorosävelmä* on jokin oktoehoksen kahdeksasta sävelmäjaksosta niille ominaisine teksteineen ja melodioineen. Osa veisuista ja teksteistä määrätty muilla perusteilla.

liitelauselma: ”Herra on pukeutunut, vyöttäytynyt voimaan.” Ja taas: ”Herra on Kuningas...”

Sen jälkeen: ”Suo, Herra, että me tämän illan...” Ja sitten me laulamme yhden ylösnousemuksen virreilmästikiiran ja kolme Jumalansyöttäjän stikiiraa mallin mukaan liitelauselmineen. ”Kunnia... nyt...” ja niiden theotokion. Sitten: ”Herra, nyt Sinä lasket...”, ”Pyhä Jumala...” ja Herran rukouksen jälkeen ylösnousemuksen tropari, ”Kunnia... nyt...” ja sen theotokion.

Tämän jälkeen pappi lausuu pienen ektenian [= lyhyen hartauden ektenian]: ”Armahda meitä, Jumala, Sinun suuresta armostasi, me rukoilemme Sinua, kuule ja armahda.” Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. ”Vielä rukoilemme hurskaimman, itsevaltiaimman, suuren hallitsijamme keisari...” Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. ”Vielä rukoilemme pyhimmän patriarkkamme...”⁶ Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. ”Vielä rukoilemme koko veljestön ja kaikkien kristittyjen puolesta.” Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. Loppulause: ”Sillä Sinä olet armollinen ja ihmisiä rakastava Jumala, ja Sinulle, Isä, Poika ja Pyhä Henki me kunniaa edeskannamme nyt ja aina ja iankaikkisesti.” Sitten: ”Kunnia olkoon Sinulle, Kristus, meidän Jumalamme...” Ja pieni loppusiunaus ja pitkän iän toivotus.

Ja mentyämme ruokapöytään me lausumme: ”Heikot syövät ja tulevat raviituiksi, ja Herraa etsivät ylistävät Häntä; heidän sydämensä elävät iankaikkisesti.” ”Kunnia... nyt...”, ”Herra, armahda” kolmesti. ”Siunaa.” Ja pappi siunaa ruokapöydän. Ja me syömmme esillä olevan kevyesti, jottemme väsyisi vigiliassa.

Ruokailun jälkeen: ”Kunnia... nyt...”, ”Sinun kohtusi on pyhä pöytä, jossa on taivaallinen leipä, Kristus, meidän Jumalamme, josta kukaan, joka syö, ei kuole, niinkuin sanoi kaikkien Jumalan synnyttäjän ruokkima.” Ja sitten: ”Me ylistämme Sinua, joka olet kerubeja kunnioitettavampi...” Sen jälkeen: ”Ylistettävä olet Sinä, Herra, teoissasi, ja Sinun kättesi töistä me riemuitsemme, kun olet valistanut meidät kasvojesi valkeudella, Herra, ja antanut ilon sydämeeni hedelmiesi vehnän, viinin ja öljyn enentymisestä. Rauhassa muiden kanssa vaivun uneen ja nukun, sillä Sinä, ainoa Herra, olet täyttänyt minut toivolla.”⁷ Kunnia... nyt...”, ”Herra, armahda” kolmesti. ”Siunaa.” Pappi: ”Jumala on meidän kanssamme hyvydessään ja ihmisrakkaudessaan alati, nyt, aina ja iankaikkisesti iankaikkiseen. Amen.”

⁶ Lähteen mukaan ”pyhimmän hallitsevaisen synodin...”

⁷ Rukoukset ”Tämä on” ja ”Ylistettävä olet” on suomentanut tämän kirjoittaja.

Luku 2

Suuren ehtoopalveluksen eli vigilian ja sunnuntain aamupalveluksen järjestys

Auringon hieman jo laskettua kynttilänsytyttäjä menee ja kumartaa esimiehelle. Sitten mentyään ylös hän soittaa suurta kelloa, ei nopeasti, laulaen 17. katismaa tai lukien psalmia 50 (51), hiljaa 12 kertaa. Sen jälkeen tultuaan sisään hän myös sytyttää lampukat ja valmistee suitsutusastian. Ja taas mentyään ulos hän soittaa kaikkia kelloja. Ja palattuaan kirkkoon ja sytytettyään kynttilän kynttilänjalkaan hän jää kirkon ovelle. Sitten hän kumartaa papille, joka on työvuorossa.

Pappi noustuaan ylös kumartaa esimiehelle, ja mentyään hän tekee kolme kumarrusta: pyhien ovien edessä sekä molemmille kuoroille; veljille, jotka kaikki istuvat. Ja mentyään pyhään alttariin hän pukee ylleen epitarkiilin, ja suudeltuaan ristiä sen yläosassa ja otettuaan suitsutusastian ja asetuttuaan pyhän pöydän eteen hän panee siihen suitsutuspihkaa ja lukee suitsutusrukouksen salaisesti. Ja näin hän suitsuttaa pyhän pöydän ristinmuotoisesti sekä koko alttarin. Ja avattuaan pyhät ovet hän menee [paikalleen].

Kynttilänsytyttäjä taas otettuaan keskellä kirkkoa seisovan kynttilänjalan lausuu suurella äänellä: ”Nouskaatte!”, ja kun hän pitää kädessään kynttilänjalkaa, jossa on palava kynttilä, kaikki nousevat.

Ja kuljettuaan pyhistä ovista [kirkkosaliin] pappi tekee pyhien ovien edessä suitsutusastialla ristinmerkin kuljettaen [sen] oikealle ja toiseen suuntaan ja menee ja suitsuttaa järjestyksessä pyhät ikonit, niin oikealla puolella kuin vasemmalla; sen jälkeen esimiehen ja molemmat kuorot siten kuin kuuluu, paraekklesiarkin kulkiessa hänen edellään kynttilänjalan kanssa. Kun pappi tekee ristinmerkin suitsutusastialla kumartaen kevyesti, kumartaa hänen kanssaan myös paraekklesiarkki. Hän menee eteishuoneeseenkin ja suitsuttaa asianmukaisesti myös siellä olevat veljet, ja taas palattuaan kirkkoon ja asetuttuaan kummankin kuoron keskelle hän tekee suitsutusastialla ristinmerkin katsoen itään ja lausuu suurella äänellä: ”Herra, siunaa.”

Ja sen jälkeen hän suitsuttaa Kristus Vapahtajan kuvan ja Jumalansynnyttäjän sekä omalla paikallaan olevan esimiehen,⁸ ja mentyään pyhään alttariin ja asetuttuaan pyhän pöydän eteen hän tekee suitsutusastialla ristinmerkin kolmesti. Ja sitten lausuu näin: ”Kunnia olkoon pyhälle, yksioleonnoliselle, eläväsikevälle ja jakaantumattomalle Kolminaisuudelle alati, nyt ja aina ja iankaikkisesta iankaikkiseen.”

Ja aloittaa esimies tai ekklesiarkki: ”Amen. Tulkaa, kumartakaamme meidän kuningastamme Jumalaa...” matalalla ja hiljaisella äänellä. Sitten hän lausuu toisen [säkeen] hieman korotetummin: ”Tulkaa, kumartukaamme ja

⁸ Alkusiunausta edeltävä suitsutus suoritetaan tavallisesti vain alttarihuoneessa. Kirkkosalin puolella suitsutetaan psalmia 103 (104) lauletaessa. (V. Rozanov 2002, *Bogoslužebnyj ustav pravoslavnoj cerkvi*, Moskva, 16–17.)

langetkaamme Kristuksen, meidän Kuninkaamme ja Jumalamme, eteen.” Sitten kolmannen korotetuimmalla äänellä, näin: ”Tulkaa, kumartukaamme ja langetkaamme itse Kristuksen, meidän Kuninkaamme ja Jumalamme, eteen.” Sitten erikseen: ”Tulkaa, kumartukaamme ja langetkaamme Hänen eteensä.”

Ja sen jälkeen aloittaa korotetuimmalla äänellä esimies tai ekklesiarkki kahdeksannella sävelmällä: ”Kiitä, sieluni, Herraa...” [Ps. 103 (104)], ei nopeasti ja suloäänellä, johon yhtyvät myös muut veljet. Ja liitelauseman: ”Kiitetty olet Sinä, Herra.” Sitten oikeanpuoleisen kuoron kakkoslaulaja: ”Herra, minun Jumalani, Sinä olet ihmeellisesti suuri. Kiitetty olet Sinä, Herra” kevyesti muiden veljien yhtyessä heihin.

Pappi taas tulee ulos alttarista paraekklesiarkin kanssa. Tehtyään kolme kumarrusta pyhien ovien edessä he kumartavat esimiehelle ja sitten molemmille kuoroille samaan aikaan. Ja he menevät omille paikoilleen ja jäävät niille.

{Katedraaleissa ja seurakuntakirkoissa pappi toimittaa tämän feloniin pukeutuneena ja diakoni stikariin pukeutuneena.}

Kun aletaan laulaa: ”Sinä olet kaikki taitavasti luonut” ja ”Kunnia olkoon Sinulle, Herra, joka kaikki olet luonut”, silloin pappi tulee kuninkaanovien eteen epitarkiilissa ja avopäin seisten lukee ehtoorukoukset. Kun psalmi on päätetty, hän lausuu suuren ektenian: ”Rukoilkaamme rauhassa Herraa.” Ja ektenian jälkeen loppulauseen: ”Sillä Sinulle...”

Sitten stihologisoiimme⁹ kahdeksannella sävelmällä psalttarin ensimmäisen katisman ”Autuas se mies” ensimmäisen jakson; toisen ja kolmannen jakson taas laulamme päivän sävelmällä. Kunkin jakson jälkeen pieni ektenia ja loppulause. Ensimmäisen jakson jälkeen: ”Sillä Sinun, Isä, Poika ja Pyhä Henki, on voima...”; toisen jälkeen: ”Sillä Sinä olet hyvä ja ihmisiä rakastava...”

Lauletaessa kolmatta jaksoa diakoni kumarrettuaan esimiehelle menee pyhään alttariin; hänen kanssaan menee myös työvuorossa oleva pappi. Otettuaan stikarinsa ja orarinsa diakoni pyytää papilta siunauksen ja suudeltuaan hänen oikeaa kättään pukeutuu stikariin tavanmukaisesti ja lausuu viimeisen ektenian ja pappi loppulauseen: ”Sillä Sinä olet meidän Jumalamme...”

Katisman tavallisen lopun jälkeen kanonarkki tekee kumarruksen ja ilmoittaa oktoehoksen tai minean sävelmän. Me taas laulamme: ”Herra, minä huu-

⁹ Stihologisointi on nykyään harvinaista, eivätkä uudemmat jumalanpalveluskirjat tarjoa sitä koskevia ohjeita. Typikonin vuoden 1640 laitos (jäljempänä *Ustav*), joka jäi käytöstä 1600-luvun uudistusten myötä, sisältää seuraavan kuvauksen (luku 1): ”Määräys suureen ehtoopalvelukseen, montako jaetta [mitkä jakeet] lauletaan [kun muut luetaan] psalmin ’Autuas se mies’ ensimmäiseen jaksoon. Oikeanpuoleinen kuoro aloittaa: ’Autuas se mies’, [liitelausema:] ’halleluja’. Sitten laulaa oikeanpuoleisen [kuoron] kakkoslaulaja: ’Joka ei vaella jumalattomain neuvossa’, [liitelausema:] ’halleluja’. V[asen kuoro]: ’Mutta jumalattomain tie hukkuu’, ’halleluja’. O[ikea kuoro]: ’Heraan ja Hänen voideltuunsa’, ’halleluja’. V: ’Autuaat ovat kaikki, jotka Häneen turvaavat’, ’halleluja’. O: ’Nouse, Herra, pelasta minut, minun Jumalani’, ’halleluja’. V: ’Sinun siunaukseksi tulkoon Sinun kansallesi’, ’halleluja’. Oikea puoli: ’Kunnia – –’, ’halleluja’. Vasen puoli: ’Nyt – –’, ’halleluja’. Oikea [kuoro] laulaa ’halleluja’ kolmesti.”

dan...” vuorossa olevalla oktoehoksen sävelmällä.

Pappi taas seisoo tavallisella paikallaan. Kun on alettu laulaa ”Herra, minä huudan...”, silloin pappi tai diakoni suitsuttaa, niin kuin tapana on, tehden kumarruksen esimiehelle.

Me taas edeskannamme kymmenen jaetta alkaen jakeesta ”Vie minun sieluni ulos vankeudesta...”¹⁰ Ja laulamme kolme vuorosävelmän ylös-nousemusstikiiraa ja neljä Anatolioksen stikiiraa ja kolme pyhän stikiiraa mineasta. ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], jos [sellainen] on. Jos ei ole: ”Kunnia... nyt...”, theotokion vuorosävelmän mukaan. Ja kun lausomme jakeen ”Sillä Hänen armonsa meitä kohtaan on voimallinen...”, sen laulavat molemmat kuorot yhdessä.

Silloin pappi tehtyään kumarruksen esimiehelle ja mentyään pyhään alttariin pukeutuu feloniin; me taas lausomme: ”Kunnia...” Ja sitten suoritetaan saatto pyhien ovien ollessa avoinna, kantaen kahta kynttilänjalkaa, joissa on kynttilät, diakonin kantaessa suitsutusastiaa ja papin seuratessa tarkkaavaisena feloni yllään. Pappi seisautuu pyhien ovien eteen; seisautuu myös diakoni oikealle papista hieman taemmaksi pitäen orariaan oikean käden kolmella sormella ja lausuu salaisesti, kuitenkin niin, että pappi kuulee: ”Rukoilkaamme Herraa.”

Pappi taas lausuu salaisesti [saatto]rukouksen: ”Illoin, aamuin ja keskipäivin...” Ja rukouksen jälkeen diakoni lausuu papille osoittaen orarilla kohti itää ja pitäen sitä oikean käden kolmella sormella: ”Siunaa, isä, pyhä saatto.” Ja pappi siunaa idän suuntaan sanoen: ”Siunattu olkoon Sinun pyhiesi saatto, Herra...” Silloin diakoni menee ja suitsuttaa pyhän ikonin, joka on esimiehen paikalla, kuten myös itse esimiehen, ja seisoo taas sillä paikalla, jolla aiemmin seisoi, odottaen lauselman loppua.

Kun lauselma on lopussa, diakoni menee keskelle ja tehtyään suitsutusastialla ristinmerkin lausuu: ”Se on viisautta. Olkaamme vakaat.” Ja me laulamme [ehtooveisun]: ”Oi Jeesus Kristus...” Lukijat, joilla on lampukat [kynttilät?], menevät aivan pyhien ovien eteen. Diakoni menen pyhään alttariin suitsuttaa pyhän pöydän. Pappi taas kumarrettuaan pyhien ovien edessä ja

¹⁰ *Ustav*, luku 1: ”Tavallisen stihologian lopun jälkeen kanonarkki tekee kumarruksen eli pienen kumarruksen. Ja ilmoittaa oktoehoksen sävelmän. Me taas laulamme ensimmäisen [avuksihuuto]psalmin (141) liitelauselmineen tällä samalla vuorosävelmällä: ’Herra, minä huudan Sinua...’. Liitelauselma: ’Kuule meitä [sic!], oi Herra.’ [Ja] toisen psalmin (142): ’Minä korotan ääneni ja huudan Herraa...’. Liitelauselma: ’Minä huusin Sinua, pelasta minut.’ [Ja] kolmannen psalmin (130): ’Syvyydestä minä huudan Sinua, Herra, Herra, kuule minun ääneni...’. Liitelauselma: ’Kristus Jumala, armahda meitä.’ Kun on alettu laulaa ’Herra, minä huudan Sinua...’, sinä aikana pappi tai diakoni suitsuttaa siten tapana on, tehden tavanomaisen kumarruksen igumenille. Me taas veisaamme stikiirat kymmeneen liitelauselman ja alamme [jakeesta] ’Vie minun sieluni ulos vankeudesta.’ Alkuperäisen tavan mukaan avuksihuutopsalmit on siis ensin stihologisoitu kokonaisuudessaan, minkä jälkeen liitelauselmina olevat jakeet tois-tuvat stikiiroiden edellä.

suudeltuaan niitä menee ja sulkee pyhät ovet.

Ehtooveisun päätyttyä diakoni lausuu: ”Ottakaamme vaarin.” Pappi: ”Rauha olkoon teille kaikille.” Ja taas diakoni: ”Se on viisautta. Ottakaamme vaarin.” Kanonarkki tehtyään kumarruksen esimiehelle lausuu prokiimenin ja liitelauselmat. Laulajat taas laulavat päivän prokiimenin kuudennella sävelmällä: ”Herra on Kuningas. Hän on pukeutunut itsensä korkeudella.” Liitelauselma: ”Herra on pukeutunut, vyöttäytynyt voimaan.” Liitelauselma: ”Niin pysyy maanpiiri lujana, se ei horju.” Liitelauselma: ”Pyhyys on Sinun huoneellesi arvollinen, Herra, hamaan aikojen loppuun.” Ja jälleen: ”Herra on Kuningas. Hän on pukeutunut itsensä korkeudella.” Lukija taas kädet sormista yhteen liitettyinä odottaa prokiimenin loppua seisten kirkon keskellä ja tehtyään kumarruksen menee omalle paikalleen.

Sitten tultuaan [alttarista] diakoni lausuu ektenian: ”Lausukaamme kaikki...” Ja pappi lausuu loppulauseen. Loppulauseen jälkeen lausuu esimies tai oppinut lukija: ”Suo, Herra, että me tämän illan...” Ja sitten diakoni: ”Kantakaamme iltarukouksemme Herralle.” Ja pappi lausuu loppulauseen: ”Sillä Sinä olet hyvä ja ihmisiä rakastava...” Sitten: ”Rauha olkoon teille kaikille.” Ja diakoni: ”Kumartukaamme Herran edessä.” Ja pappi lukee rukouksen salaisesti. Sitten hän lausuu: ”Olkoon valtakuntasi voima...”

Ja näin pappi tulee diakonin kanssa pohjoisovesta kahta kynttilänjalkaa heidän edellään kannettaessa; diakoni suitsutusastian kanssa meidän seuratesamme perässä. Ja laulamme temppelin [litania]stikiiran ja menemme eteis-huoneeseen. Ja siellä diakoni suitsuttaa pyhät ikonit ja esimiehen ja kuorot siten kuin kuuluu ja jää omalle paikalleen, ja stikiiran jälkeen [lauletaan] ”Kunnia... nyt...” ja theotokion.

Ja sen jälkeen diakoni lausuu kaikkien kuullen tämän rukouksen: ”Pelasta, Jumala, Sinun kansasi ja siunaa Sinun perintöäsi, lähesty maailmaasi armolla ja laupeudella...” loppuun saakka. Kuoro: ”Herra, armahda” 40 [kertaa]. Diakoni: ”Vielä rukoilemme hurskaimman, itsevaltiaimman, suuren hallitsijamme keisari...” jne. Kuoro: ”Herra, armahda” 30 [kertaa]. Diakoni: ”Vielä rukoilemme pyhimmän patriarkkamme...” Jos on luostari: ”ja arkkimandriittamme (nimi)...” Kuoro: ”Herra, armahda” 50 [kertaa]. ”Vielä rukoilemme, että Jumala varjelsi kaupunkiamme, tätä pyhää luostaria sekä kaikkia kaupunkeja ja maakuntia...” Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. ”Vielä rukoilemme, että Herra Jumala kuulisi meidän syntisten rukousäänen ja armahtaisi meitä.” Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. Sitten pappi lausuu: ”Kuule meitä, Jumala, meidän Vapahtajamme...” Kuoro: ”Amen.” Sitten [pappi] lausuu: ”Rauha olkoon teille kaikille.” Diakoni lausuu: ”Kumartukaamme Herran edessä.” Ja me kaikki kumarrumme ja luomme katseemme maahan. Pappi taas katsoen länteen rukoilee suurella äänellä: ”Oi ylen armollinen Valtias, Herra Jeesus Kristus, meidän Jumalamme...” Ja kun tämä on saatu päätökseen, me [lausomme]: ”Amen.”

Sitten päämme ylös nostaneina me laulamme ylös-nousemuksen [virre]-stikiiran. Ja menemme pappia seuraten temppeliin laulaen myös loput ylös-nousemusstikiirat, jotka ovat aakkosjärjestyksen mukaan; myöskin lausomme

nämä liitelauselmat: 1. ”Herra on Kuningas. Hän on pukeutunut itsensä korkeudella.” 2. ”Niin pysy maanpiiri lujana, se ei horju.” 3. ”Pyhyys on Sinun huoneellesi arvollinen, Herra, hamaan aikojen loppuun.” ”Kunnia... nyt...” ja theotokion.

Ja sitten kynttilänjalat tuodaan molemmilta sivuilta kaunistamaan nelijalkapöytää, jolla ovat vehnäinjyvät ja viisi leipää vadilla, joka meillä on tapana tuoda kirkkoon. Molemmilta sivuilta on kannettu myös kaksi astiaa, toisissa kahdessa viiniä ja toisissa taas öljyä. Viini seisoo siis vasemmalla puolella ja öljy oikealla puolella. Sitten esimies lausuu: ”Herra, nyt Sinä lasket...” ja lukija: ”Pyhä Jumala...”; ”Isä meidän...” jälkeen loppulause: ”Sillä Sinun, Isä, Poika ja Pyhä Henki, on valtakunta...”

Ja me laulamme Jumalansyntyttäjän päätöstroparin 4. sävelmällä: ”Iloitse, Jumalan Äiti...” kolmesti. Sitten diakoni otettuaan papilta siunauksen suitsuttaa pöydän ristinmuotoisesti. Sitten samoin esimiehen, joka on paikallaan, ja papin. Ja vielä leivät etupuolelta samoin.

Ja esimies tai pappi lausuu rukouksen suurella äänellä: ”Herra Jeesus Kristus, meidän Jumalamme, joka siunasi viisi leipää ja niillä viisituhatta miestä ravitsit...” ja merkitsee [= siunaa ristinmuotoisesti] yhdellä leivällä muut leivät. Ja kun hän sanoo: ”Sinä itse siunaa”, hän samalla osoittaa oikealla kädellään leipien suuntaan: ”nämäkin leivät”; samoin [hän osoittaa] vehnäinjyviä, viiniä ja öljyä: ”vehnäinjyvät, viini ja öljy.”

Ja rukouksen jälkeen ”Amen”, sitten me laulamme: ”Siunattu olkoon Herran nimi nyt ja iankaikkisesti” kolme kertaa 4. sävelmällä. Sitten psalmi 33 (34): ”Minä kiitän Herraa joka aika...”; sen me lausumme sanoihin ”ei mitään hyvää puutu” saakka. Pappi taas mentyyään kuninkaanovien eteen jää siihen, katsoen länteen. Ja psalmin päätyttyä hän lausuu: ”Herran siunaus tulkoon teille...” Ja lukija: ”Amen.” Ja hän ilmoittaa lukukappaleen alun.

Ja pappi: ”Pyhien isiemme esirukouksien tähden...” Ja pappi ja diakoni riisuvat jumalanpalveluspukunsa ja poistuvat [paikoilleen]. Ja niin istuvat kaikki omilla paikoillaan. Kellarinhoitaja otettuaan siunatut leivät ja paloitettuaan ne vadille jakaa niistä veljille sekä antaa jokaiselle yhden tasamittaisen kupillisen viiniä, esimiehestä alkaen viimeisiin, jotka luostarissa ovat. {Nytemmin tämä käytäntö on kirkoissa miltei lakannut.} Ja ryhdytään lukemaan Pyhien apostolien tekoja.

{Katso!} Tiedä tämä: Että pyhästä pääsiäissunnuntaista aina kaikkien pyhien sunnuntaihin saakka leipien siunauksen jälkeen luetaan Pyhien apostolien tekoja. Vuoden muina sunnuntaipäivinä luetaan seitsemää apostolien lähetyskirjettä ja neljätoista pyhän apostoli Paavalin lähetyskirjettä sekä pyhän apostoli Johannes Teologin ilmestystä. Kun kellarinhoitaja jakaa veljille leivät ja jokaiselle kupillisen viiniä, se on valvomisen vaivan vuoksi, kuten olemme alkuaan pyhiltä isiltä vastaanottaneet, ja mentyyään tekemään yhteisen kumaruksen niiden kanssa, jotka häntä avustavat, kaksi rinnan pyhien ovien edessä sekä molemmille kuoroille samaan aikaan, menevät he [kellarinhoitaja avustajineen] pois. Sinä iltana leivän syömisen ja viinin nauttimisen jälkeen, siitä hetkestä lähtien, älköön kukaan mitään syökö pyhien ja puhtaimpien Kristuk-

sen salaisuuksien vastaanottamisen tähden.

Mutta näin suorittammekin leipien jaon ja nauttimisen syyskuun ensimmäisestä päivästä maaliskuun 25. päivään saakka – ja myös kesän vigilioissa siunatut –: leivät jaamme ruokapöydässä ja syömme ne ennen ateriaa.

{Katso!} *Siunatuilla leivillä on erilaisia hyviä vaikutuksia:*

Sanotaan: ne parantavat kuumetaudin siltä, joka vettä niiden kanssa juo, ja vilutaudin ajavat ulos ja kaiken vaivan ja kivun poistavat; niillä myös hiiret häädetään asumuksista ja muut inhotukset karkotetaan.

Pyhien apostolien suurten tekojen lukemisen jälkeen paraekklesiarkki menee ja soittaa suurta kelloa ja myös muita.

Kun esimies ja kaikki veljet ovat nousseet, aloitetaan: ”Amen. Kunnia olkoon Jumalalle korkeuksissa ja maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto” kolmesti. Myös lausutaan: ”Herra, avaa minun huuleni, niin suuni julistaa Sinun kiitostasi” kahdesti. Ja lausutaan heksapsalmi nopeasti ja hiljaisella äänellä. Kolmannen psalmin jälkeen [lausutaan]: ”Kunnia... nyt...” [ja] ”halleluja” kolmesti. ”Herra, armahda” kolmesti. ”Kunnia... nyt...”, ”Herra, minun pelastukseni Jumala...”

Silloin pappi yllään epitraikiili ja myös feloni lausuu aamurukoukset seisten avopäin pyhien ovien edessä. Heksapsalmin päätyttyä ”Kunnia... nyt...” jälkeen hän lausuu suuren ektenian: ”Rukoilkaamme rauhassa Herraa...” Loppulauseen jälkeen hän menee seisomaan omalle paikalleen.

Oppinut kanonarkki, joka sanoo prokiimenit ehtoopalveluksessa, tehtyään kumarruksen esimiehelle myös lausuu: ”Jumala on Herraa...” liitelauselmineen vuorossa olevalla sävelmällä. Ja me laulamme ylösnousemuströparin kahdesti, ”Kunnia...”, pyhän [tröparin] sille päivälle, ”Nyt...” [ja] theotokionin pyhän tröparin sävelmällä, jos on [pyhän tröpari]. Jos ei ole [pyhän tröparia]: ”Kunnia... nyt...” ja vuorosävelmän theotokion.

Ja sitten kuoro laulaa: ”Herra, armahda” kolmesti. ”Kunnia olkoon Isälle ja Pojalle ja Pyhälle Hengelle.” Lukija taas: ”Nyt...” ja stihologisoi psalmtarin katismen: ”Minä ylistän Herraa kaikesta sydäimestäni...” [2. katisma, Ps. 9]. Kunkin katismen jälkeen pappi mentyyään pyhien ovien eteen lausuu pienen ektenian ja loppulauseen siten kuin tapana on. Ja me laulamme ylösnousemuksen katismatroparin ensin suoraan. Sitten liitelausuma: ”Nouse, Herra, kohota kätesi, Jumala! Älä unhota kurjia.” [Ps. 9: 33 (10: 12).] Ja toinen katismatropari, ”Kunnia... nyt...”, theotokion.

Ja sitten suoritetaan evankeliumikommentaarin lukeminen.¹¹

Sitten katisma ja 2. katismatropari. Liitelausuma: ”Minä ylistän Herraa kaikesta sydäimestäni, ilmoitan kaikki Sinun ihmetyösi.” ”Kunnia... nyt...” ja sen [katismatroparin] theotokion. Ja lukukappale.

Ja laulamme 17. katismen¹² viidennellä sävelmällä; sinä aikana pappi suitsuttaa. Sitten tröparit ”Enkelein joukko...”, sävelmän hypakoe ja lukukappale.

¹¹ Vigilian lukukappaleista ks. typikonin luku 10 ja Rozanov 2002, 210–212.

¹² 17. katisma kuuluu sunnuntain aamupalvelukseen, mikäli kyseiselle päivälle ei ole määrätty polyeleota. Polyeleo selostetaan jäljempänä.

Sitten sävelmäjakson graduaaliantifonit, joiden aikana kynttilänsytyttäjät menee ja soittaa kelloja. Pappi ja diakoni taas mentyään alttariin pukeutuvat tavan mukaan. Ja [diakoni] lausuu: ”Ottakaamme vaarin. Se on viisautta.” Kanonarkki taas sanoo: ”Prokiimeni, Daavidin psalmi...” sävelmäjakson mukaan.

Prokiimenin päättymisen jälkeen diakoni [lausuu]: ”Rukoilkaamme Herraa.” Pappi: ”Pyhä olet Sinä, meidän Jumalamme...” Kuoro: ”Amen.” Ja kanonarkki: ”Kaikki, joissa henki on, kiittäkää Herraa.” Liitelausema: ”Kiittäkää Jumalaa Hänen pyhissään, kiittäkää Häntä Hänen voimansa väkevyydessä.”

Diakoni taas lausuu: ”Rukoilkaamme Herraa, että Hän tekisi meidät otollisiksi kuulemaan pyhää evankeliumia.” Kuoro: ”Herra, armahda” kolmesti. Diakoni: ”Se on viisautta. Olkaamme vakaat. Kuulkaamme pyhää evankeliumia.” Pappi: ”Rauha olkoon teille kaikille.” Kuoro: ”Niin myös sinun hengellesi.”

Sitten pappi nimeää evankelistan, jonka [kirjoittama] evankeliumi on. Kuoro: ”Kunnia olkoon Sinulle, Herra, kunnia Sinulle.” Diakoni: ”Kuulkaamme.” Ja pappi lukee vuorossa olevan ylösnousemusevankeliumin. Lukemisen jälkeen kuoro [laulaa] taas: ”Kunnia olkoon Sinulle, Herra, kunnia Sinulle.”

Sitten lausumme ”Nähtyämme Kristuksen ylösnousemisen...” ja psalmin 50 (51). Näitä lausuttaessa pappi tulee ulos pyhistä ovista evankeliumin kanssa kannattaen sitä sormillaan; hänen edellään kannetaan molemmilla puolilla kahta kynttilänjalkaa, joissa on kynttilät. Yllään maahan saakka ulottuva feloni hän seisoo keskellä temppeeliä kannatellen pyhää evankeliumia sormillaan, kynttilänjalat molemmilla puolilla. Ja esimies tulee yksinään ja tekee kaksi kumarrusta, suutelee sitten evankeliumia ja vielä tekee yhden kumarruksen {ei maahankumarruksia, vaan pienet kumarrukset, kumartaan päänsä, jolloin koskettaa kädellään maata. Sillä polvia ei notkisteta sunnuntaisin, jolloin on Vapahtajan juhla, eikä myöskään koko pentekostarionin aikana.}

Mutta kun esimies on kumartanut evankeliumia, tehdään samanlaiset kumarrukset vasemmasta kuorosta alkaen, ja oikeasta samoin, menen [sitten] takaisin paikoilleen. Sitten myös kaikki veljet menevät kaksi kerrallaan järjestyksessä, tekevät saman mallin mukaan ensin kaksi kumarrusta, suutelevat pyhää evankeliumia, ja taas yksi kumarrus ja kumarrus esimiehelle.

Kun suuteleminen on päätetty ja 50. psalmi [luettu], me laulamme: ”Kunnia...”, ”Apostolien rukousten tähden...”, ”Nyt...”, ”Jumalansynnyttäjän rukouksien tähden...”, sitten: ”Armahda minua, Jumala, Sinun suuresta armostasi...” Sitten ylösnousemusstikiira 6. sävelmällä: ”Jeesus nousi ylös haudasta, niinkuin Hän sen edeltä ilmoitti...”

Pyhän evankeliumin suutelemisen jälkeen {pappi verhoutuu veljiltä evankeliumin kanssa} ja menee pyhään alttariin. Diakoni lausuu tavalliselta paikaltaan rukouksen: ”Pelasta, Jumala, Sinun kansasi...”, me taas: ”Herra, armahda” 12 [kertaa]. Pappi [lausuu] loppulauseen: ”Sinun ainokaisen Poikasi armon, laupeuden ja ihmisrakkauden tähden...”

Ja ”amenen” jälkeen aloitamme ylösnousemuskanonin irstossin. Ja laulamme ylösnousemuskanonin irstosseineen neljään [liitelausemaan pääosin

Raamatun oodien valituista jakeista] ja ristin [kanonin] kolmeen ja Jumalansynnyttäjän [kanonin] kolmeen ja minean [päivän pyhän] kanonin neljään. Ennen ensimmäistä troparia liitelausema: ”Kunnia olkoon, Herra, Sinun pyhälle ylösnousemisellesi.” Sitten sunnuntaipäiville [määrätyt] oodien liitelausemat {jotka on kirjoitettu irstologioniin}.¹³ Ja kolmannen veisun jälkeen diakoni lausuu pienen ektenian ja pappi alttarista käsin loppulauseen: ”Sillä Sinä olet meidän Jumalamme...” Ja [diakoni ja pappi] riisuvat jumalanpalveluspukunsa menen seisomaan tavallisille paikoilleen. Sen jälkeen pyhän kontakki ja katismatropari mineasta. Ja lukukappale.

6. veisun jälkeen pappi lausuu pienen ektenian kuninkaanovien edessä sekä loppulauseen: ”Sillä Sinä olet rauhan kuningas...” Sitten ylösnousemuksen kontakki ja iikossi. Ja luemme synaksaarin.

{Katso!} *Tiedä myös tämä:* Aina kun 8. veisun päättymisen jälkeen haluamme aloittaa 9. veisun, me kaikki teemme kumarruksen¹⁴ samanaikaisesti lausuen: ”Me kiitämme ja ylistämme ja kumarramme Herraa...” Sitten 8. veisun irstossin, [se on] katabasi. Pappi taas sekä diakoni pukeutuvat tavan mukaan. Ja 8. veisun [katabasin] päättymisen jälkeen diakoni suitsutettuaan pyhän pöydän lausuu: ”Jumalansynnyttäjää, Valkeuden Äitiä, veisuilla kunnioittaen ylistäkäämme.” Ja me stihologisoimme yhdeksännen oodin laulaen suurella äänellä: ”Minun sieluni suuresti ylistää Herraa...” ja ”Me ylistämme Sinua, joka olet kerubeja kunnioitettavampi...” Teemme myös pienet kumarrukset. Pappi taas taikka diakoni suitsuttaa pyhän alttarin ja koko kirkon sekä veljet. 9. veisun jälkeen palattuaan ja annettuaan pois suitsutusastian [diakoni] lausuu pienen ektenian. Ja pappi [lausuu] loppulauseen: ”Sillä Sinua ylistävät kaikki taivasten voimat...”

Sitten diakoni lausuu: ”Pyhä on Herra, meidän Jumalamme” vuorosävelmän mukaan. Ensimmäinen liitelausema: ”Sillä pyhä on Herra, meidän Jumalamme”. Toinen liitelausema: ”Yli kaikkien ihmisten on meidän Jumalamme.”¹⁵ Pappi seisoo tavallisella paikallaan. Ja sitten ylösnousemuksen eksapostilario. Sen jälkeen: ”Kunnia...”, pyhän [eksapostilario], jos [sellainen] on. ”Nyt...”, ylösnousemuksen theotokion.

Kiitospsalmi: ”Kaikki, joissa henki on...” päivän sävelmällä. Edeskanamme myös 8 [psalmi]jaetta ja laulamme neljä oktoehoksen ylösnousemus-

¹³ Typikonin ja muiden klassisten jumalanpalveluskirjojen kuvaaman käytännön mukaan kunkin veisun aluksi lauletaan ylösnousemuskanonin irstossin. Sitten lyhyt liitelausema ”Kunnia olkoon...”, 1. tropari ja Raamatun oodien jakeisiin kaksi troparia. Tämän jälkeen ristin kanonista samaan tapaan kolme troparia oodien jakeisiin, Jumalansynnyttäjän kanonista kolme troparia ja päivän pyhän kanonista neljä troparia. Mikäli troparien määrä alittaa oodien jakeiden määrän, tropareita toistetaan tarvittavan monta kertaa, ja mikäli tropareita on enemmän kuin jakeita, ylimääräiset troparit sivuutetaan. Veisun päätteeksi lauletaan katabasi. Tavanomaisessa käytännössä troparit luetaan, oodien jakeet jäävät pois, ja niiden tilalla toistetaan kunkin kanonin ensimmäistä liitelausemaa.

¹⁴ Ilmeisesti kuten edellä huomautetaan – polvia notkistamatta.

¹⁵ Suomessa: ”Hän on korkea yli kaikkien kansojen” (Ps. 99: 2).

stikiiraa ja neljä Anatolioksen stikiiraa. ”Kaikki, joissa henki on” [-psalmissa], jonka laulavat yhdessä molemmat kuorot, laulamme myös nämä liitelauseimat: 1. ”Nouse, Herra, kohota kätesi, Jumala! Älä unhota kurjia” [Ps. 10: 12]; 2. ”Minä ylistän Herraa kaikesta sydämeistäni, ilmoitan kaikki Sinun ihmetyösi” [Ps. 9: 2]. ”Kunnia...” ja vuorossa oleva evankeliumistikiira. ”Nyt...” ja theotokion toisella sävelmällä: ”Korkeasti siunattu olet Sinä, Jumalansynnyttäjät...”

Suuri ylistysveisu. Sitten ylösnousemustropari, toinen kahdesta: [joko] ensimmäisen sävelmän ”Tänä päivänä on maailmalle pelastus tullut...” tai toisen sävelmän ”Noustuasi haudasta...”¹⁶

Sitten pappi tai diakoni lausuu [hartauden] ektenian: ”Armahda meitä, Jumala...” Ja loppulause: ”Sillä Sinä olet armollinen ja ihmisiä rakastava Jumala...” Sen jälkeen [anomusektenia]: ”Kantakaamme aamurukouksemme Herralle...” Loppulause: ”Sillä Sinä olet armon, laupeuden ja ihmisrakkauten Jumala...” Pappi: ”Rauha olkoon teille kaikille.” Kuoro: ”Niin myös sinun hengellesi.” Diakoni: ”Kumartukaamme Herran edessä.” Pappi [lukee] rukouksen salaisesti. Sitten loppulause: ”Sillä Sinä, meidän Jumalamme, armahdat meitä...” Sitten: ”Se on viisautta.” Kuoro: ”Siunaa.” Pappi: ”Kiitetty olkoon aina oleva Kristus, meidän Jumalamme...” Ja kuoro: ”Amen. Vahvista, Jumala...” Sitten pappi: ”Kaikkein pyhin Jumalansynnyttäjät...” Kuoro: ”Me ylistämme Sinua...” ja edelleen tavalliseen tapaan, ja loppusiunaus. Ja toivotamme pitkää ikää keisarille.

Sitten suoritamme siirtymisen eteishuoneeseen laulaen idiomelon-stikiiran, kuten tapana on, ja [luetaan p. Theodoros] Studiitan opetuspuhe. Lukemisen jälkeen pyhän Theodoroksen tropari kahdeksannella sävelmällä: ”Oikeauskoisuuteen ohjaaja...”

Ja ensimmäinen hetki. Ensimmäisessä hetkessä ylösnousemuksen tropari, ”Kunnia...”, pyhän tropari, jos [sellainen] on; jos ei ole: ”Nyt...” ja hetken theotokion. Herran rukouksen jälkeen ylösnousemuksen kontakki. Ja edelleen loppusiunaus.

Liturgiassa [edeskannetaan] oktoehoksen autuuden lauseiden troparit kahdeksaan [liitelausemaan autuuden lauseista]. Saaton jälkeen ylösnousemuksen tropari, sitten temppelin [tropari] ja päivän pyhän [tropari], jos [sellainen] on. Ylösnousemuksen kontakki ja temppelin [kontakki], ”Kunnia...”, pyhän kontakki, ”Nyt...”, Jumalansynnyttäjän [muistolle pyhitetyn] temppelin [kontakki]. Jos ei ole [kysymyksessä Jumalansynnyttäjän temppeli]: ”Nyt...” ja kontakki: ”Kristittyjen varma puolustaja...”¹⁷ Kristuksen [temppelissä] temp-

¹⁶ Mikäli on luettu jokin yhdestätoista ylösnousemusevankeliumista eikä kyseessä ole ristinkumartamisen sunnuntain tai Tuomaan sunnuntain jumalanpalvelus, typikonin mukaan tässä lauletaan tai luetaan aina jompikumpi mainituista kahdesta troparista, ei milloinkaan mitään muuta. Ensimmäinen tropari lauletaan vuorosävelmän ollessa pariton, toinen sen ollessa parillinen.

¹⁷ Kuvaus koskee tavallisia sunnuntaipäiviä. Typikonin muissa luvuissa annetaan lisämääräyksiä eri tilanteisiin kuten triodioniin, pentekostarioniin ja suuriin juh-

pelin troparia ja kontakkia emme sunnuntain liturgiassa lausu koko vuonna, sillä niiden edelle käyvät ylösnousemuksen [tropari ja kontakki]. Prokiimeni, epistola, halleluja ja evankeliumi [määräytyvät] sävelmän [= sunnuntain] mukaan ja [päivän] pyhän mukaan, jos [typikonissa] on [sellaiset osoitettu]. Ehtoollislausema: ”Ylistäkää Herraa taivaista...”, sitten pyhän [ehtoollislausema], jos [sellainen] on.

{Katso!} *Kokoöisen laulamisen vigiliassa*. Kun on polyeleo¹⁸ ja lauletaan psalmi[t] ”Kiittäkää Herran nimeä...” ja ”Ylistäkää Herraa...”, niin silloin pystytetään kirkon keskelle analogi, jolle asetetaan Herran tai Jumalansynnyttäjän tai pyhän tai naispyhän päivän juhlaikoni. Ja esimies ja kaikki papit pukeutuvat alttarissa feloneihin tavan mukaan, ja tultuaan ulos alttarista avointen kuninkaanovien kautta he asettuvat analogin viereen kahden puolen. Ja esimies jakaa kanssapalvelijoilleen sekä temppelissä seisovalle pyhälle kansalle kynttilät. Jakamisen jälkeen otettuaan suitsutusastian, jonka hänelle on tuonut diakoni palava kynttilä kädessään, hän suitsuttaa ensin ristinmuotoisesti analogilla olevan ikonin ja menee alttariin ja suitsuttaa siellä pyhän pöydän sekä koko alttarin ja temppelissä kaikki paikalliset ikonit, sitten papiston molemmilla puolilla sekä laulajien oikean ja vasemman kuoron. Sen jälkeen hän kävelen suitsuttaa koko seisovan kansan, ja vielä pyhät ovet mutta vain kaksi [ikonostaasin] ikonia: Kristuksen ja Jumalansynnyttäjän, ja analogilla olevan [ikonin].

Sinä aikana lauletaan [juhlapäivän] pieni ylistysveisu Daavidin psalmeista valittuine jakeineen. Tämän yhteisen laulun jälkeen lausutaan pieni ektenia diakonin toimesta ja lauletaan katismatroparit, ja koko papisto menee pyhään alttariin ja riisuu jumalanpalveluspukunsa. Vain työvuorossa oleva pappi jättää puvun ylleen evankeliumin lukemista varten.

Mutta sunnuntain aamupalveluksessa, silloin kun ilman polyeleota lauletaan katisma ”Autuaat ne, joiden tie on nuhteeton...” ja sen jälkeen troparit ”Enkelein joukko...”, ja myös muina päivinä, joina lauletaan pieni ylistysveisu ilman vigiliaa, niin silloin vain pappi ja diakoni pukeutuvat jumalanpalveluspukuihin ja ottavat – diakoni kynttilänjalat, jossa on palava kynttilä, ja pappi suitsutusastian – ja suitsutettuaan pyhän pöydän ristinmuotoisesti sekä koko alttarin he tulevat ulos pohjoisovesta, ja [pappi] suitsuttaa kuninkaanovet ja molemmin puolin pyhät ikonit, ja analogilla [olevan ikonin], siten myös esimiehen ja kuorot ja seisovan kansan, siten kuin tapana on, ja he menevät takaisin [alttariin] eteläpuolen ovesta.

liin sekä niiden esi- ja jälkijuhlauskauksille. Erillisiä tropareita ja kontakteja ei saaton jälkeen lausuta useammalta kuin kahdelta päivän pyhäältä.

¹⁸ Sabbaan typikonin mukaan polyeleo kuuluu sunnuntaille ajalla 22.9.–20.10. sekä 14.1. lähtien tuomiosunnuntaihin saakka. Laskiaissunnuntaista ristin ylentämisen päätösjuhlaan polyeleo on vain silloin, kun sunnuntaina vietetään Herran tai Jumalansynnyttäjän juhlaa tai muistopäivää, jolle typikon määrää polyeleon. Muissa sunnuntain aamupalveluksissa polyeleon sijalla on 17. katisma. Nykyään (= 1800-luvun loppuun mennessä) on kuitenkin muodostunut tavaksi toimittaa polyeleo jokaisessa vigiliassa.

Jumalallisen liturgian loppusiunauksen jälkeen esimies poistuu [kirkosta] ja veljet seuraavat häntä kaksittain. Ja lausutaan psalmi 144 (145): ”Minä kunnioitan sinua, Jumalani, sinä kuningas...” kokonaan loppuun saakka. Kun on päästy ruokapöytään ja psalmi on saatu päätökseen, lausumme ruokarukouksen: ”Isä meidän...”, ”Kunnia... nyt...”, ”Herra, armahda” kolmesti. ”Siunaa.” Esimies tai työvuorossa oleva pappi lausuu: ”Kristus Jumala, siunaa palvelijaisi ruoka ja juoma...” Ja prosfora eli [prosforan] osanen, jota on kannettu korotettuna, pannaan panagiaarille, joka seisoo tavallisella paikallaan.

Ja ruokailun jälkeen palvelusta suorittava lausuu lauselman: ”Pyhien isiemme esirukouksien tähden, Herra Jeesus Kristus, meidän Jumalamme, armahda meitä.” Ja me: ”Amen.” Ja noustuamme ylös me lausumme: ”Kiitetty olet Sinä, Jumala, joka armahdat ja ravitset meitä hamasta nuoruudestamme...” ”Kunnia olkoon Sinulle, Herra, kunnia olkoon Sinulle, Pyhä, kunnia olkoon Sinulle, Kuningas...” ”Kunnia... nyt...”, ”Herra, armahda” kolmesti. ”Siunaa.”

Ja tehtyään kumarruksen [palvelusta suorittava] haluten ylentää kaikkein pyhimmän lausuu näin: ”Siunatkaa minua, pyhät isät, ja antakaa minulle syntiselle anteeksi.” Ja me: ”Jumala antakoon sinulle anteeksi ja armahtakoon sinua.” Ja otettuaan osasen reunimmaisten sormiensa väliin hän kohottaa sitä hieman Pyhän Kolminaisuuden kuvan ylle lausuen suurella äänellä: ”Suuri on nimi”; esimies tai vuorossa oleva pappi: ”Pyhän Kolminaisuuden.” Ja kantaen [osasen] Jumalansyntyttäjän kuvan ylle tekee sillä ristinmerkin lausuen: ”Kaikkein pyhin Jumalansyntyttävä, auta meitä.” Ja me: ”Hänen esirukouksiensa tähden, Jumala, armahda ja pelasta meidät.” Ja me lausumme: ”Ylöstämme Sinua, Jumalansyntyttävä Neitsyt...” Sitten laulamme: ”Totisesti on kohtuullista...”

Ja kun kaikki ovat osallistuneet, lausuu esimies tai pappi: ”Puhtaimman valtiattaremme Jumalansyntyttäjän, ainaisen Neitseen Marian monien rukouksien tähden.” Me taas: ”Hänen esirukouksiensa tähden, Jumala, armahda ja pelasta meidät. Laupias ja armahtavainen on Herra, Hän ravitsee ne, jotka häntä pelkäävät, ja Hänen vanhurskautensa pysyy iankaikkisesti.” Sitten psalmi: ”Minä iloitsin, kun minulle sanottiin: ’menkäämme Herran huoneeseen’...” [Ps. 122.]

”Pyhä Jumala...”, ”Kaikkein pyhin Kolminaisuus...” Herran rukouksen jälkeen: ”Kiitämme Sinua, Kristus, meidän Jumalamme, että olet ravinnut meidät maallisilla lahjoillasi...”

Ja jos on Vapahtajan juhla, lausutaan: ”Kunnia... nyt...” ja juhlan kontakti; jos ei [ole Vapahtajan juhla], lausumme tämän: ”Kunnia...”, ”Herra, meidän isiemme Jumala...”, ”Nyt...”, ”Kaikkien pyhien esirukouksien tähden, Herra...”, ”Herra, armahda” kolmesti. ”Siunaa.” Pappi lausuu: ”Kiitetty on Herra, joka armahtaa ja ravitsee meidät runsailla lahjoillaan, armollaan ja ihmismisrakaudellaan, alati, nyt, aina ja iankaikkisesti iankaikkiseen. Amen.”

Pyhästä, jolle [on määrätty] vigilia, jos [muistopäivä] osuu sunnuntaille

Lauantai-iltana pienessä ehtoopalveluksessa ”Herra, minä huudan...” jälkeen 4 ylösnousemuksen stikiiraa, ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...”, vuorosävelmän theotokion pienessä ehtoopalveluksessa. Virreilmästikiiroina yksi sunnuntain liitelauselma, sitten pyhän virreilmästikiirat suuresta ehtoopalveluksesta liitelauselmineen. ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...”, theotokion samalla sävelmällä. ”Herra, nyt Sinä lasket...” ja ”Isä meidän...” jälkeen ylösnousemuksen tropari, ”Kunnia...”, pyhän [tropari], ”Nyt...”, ensimmäinen theotokion pyhän troparin sävelmällä.

Suuressa ehtoopalveluksessa alkupsalmi liitelauselmineen. Tavallisen kätisman ja ”Herra, minä huudan...” jälkeen edeskannamme 10 liitelauselmaa [psalmijaetta] ja laulamme kolme vuorosävelmän ylösnousemusstikiiraa ja yhden Anatolioksen stikiiran ja 6 pyhän [stikiiraa]. ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...”, vuorosävelmän ensimmäinen theotokion. Saatto, prokiimeni ja 3 pyhän parimaa. Litaniassa temppelin litaniastikiira ja pyhän stikiirat, ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...”, theotokion samalla sävelmällä sunnuntaina laulettavista virreilmästikiirroista. Ylösnousemuksen virreilmästikiirat, ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...”, saman sävelmän theotokion. Leipien siunauksessa tropari ”Iloitse, Jumalanäiti...” kahdesti ja pyhän [tropari] kerran, ja lukukappale.

Aamupalveluksessa ”Jumala on Herra...” jälkeen ylösnousemuksen tropari kahdesti. ”Kunnia...”, pyhän [tropari], ”Nyt...”, ensimmäinen theotokion pyhän troparin sävelmällä. Kätismoiden jälkeen ylösnousemuksen kätismatroparit liitelauselmineen ja theotokioneineen vuorosävelmän mukaan. Ja evankeliumin luku. Polyeleon jälkeen troparit ”Enkelein joukko...” Sitten sävelmän hypakoe ja pyhän molemmat kätismatroparit. ”Kunnia...”, polyeleon kätismatropari, ”Nyt...”, sen theotokion. Ja pyhän lukukappale.

[Vuoro]sävelmän graduaaliantifonit ja prokiimeni. ”Kaikki, joissa henki on...”, ylösnousemusevankeliumi. ”Nähtyämme Kristuksen ylösnousemisen...” ja psalmi 50 (51), ja evankeliumin suuteleminen tavan mukaan. ”Kunnia...”, ”Apostolien rukouksien tähden...”, ”Nyt...”, ”Jumalansyntyttäjän rukouksien tähden...” Ja ylösnousemuksen stikiira jne. Sunnuntain kanoni irrosseineen neljään [liitelauselman] ja Jumalansyntyttäjän [kanoni] kahteen ja pyhän [kanoni] kahdeksaan. Katabasit siten kuin tyypikonissa on [määrätty].

3. veisun jälkeen pyhän kontakti ja iikossi ja sen kätismatropari kahdesti, ”Kunnia... Nyt...”, theotokion ja lukukappale. 6. veisun jälkeen ylösnousemuksen kontakti ja iikossi. Ja luemme synaksaarin. 9. veisun edellä laulamme ”Minun sieluni suuresti ylistää Herraa...” Ylösnousemuksen eksapostilario, ”Kunnia...”, pyhän [eksapostilario], ”Nyt...”, sunnuntain theotokion.

Kiitosstikiiroina 4 sunnuntain stikiiraa ja 4 pyhän [stikiiraa] doksastikonei-

neen¹⁹ ehtoopalveluksen liitelauselmin. ”Kunnia...”, evankeliumistikiira, ”Nyt...”, ”Korkeasti siunattu olet Sinä, Jumalansynnyttäjä Neitsyt...” Suuri ylistysveisu. ”Pyhä Jumala...” -veisun jälkeen pelkkä ylösnousemustropari,²⁰ ekteniat ja loppusiunaus. Ja poistuminen eteishuoneeseen tavan mukaan. Ja laulamme pyhän stikiiran. Kun on öljyllävoitelu, lausutaan myös rukous ”Oi ylen armollinen Valtias...” siten kuin suurelle ehtoopalvelukselle määrätään. Ja [p. Theodoros] Studiitan opetuspuhe ja ensimmäinen hetki.

Hetkissä ylösnousemuksen tropari, ”Kunnia...”, pyhän [tropari], ”Nyt...”, hetkien theotokion. Herran rukouksen jälkeen pyhän kontakki. Eri hetkissä lausumme [troparit ja kontaktit] vaihdellen.

Liturgiassa vuorosävelmän autuuden lauseiden troparit kuuteen [liitelauselmaan] ja pyhän [kanonin] 3. veisusta neljään. Saaton jälkeen ylösnousemuksen tropari ja Jumalansynnyttäjän [muistolle pyhitetyn] temppelin [tropari], jos on Hänen temppelinsä, ja [päivän] pyhän tropari. Ylösnousemuksen kontakki, ”Kunnia...”, [päivän] pyhän [kontakki], ”Nyt...”, Jumalansynnyttäjän temppelin kontakki. Jos ei ole [Jumalansynnyttäjän temppeli]: ”Nyt...”, ”Kristittyjen varma puolustaja...” {Pyhän temppelin tropareita ja kontakteja ei näinä päivinä lausuta.} Prokiimeni, epistola, halleluja, evankeliumi ja ehtoollislauselma: ensin ylösnousemuksen [muiston mukaan], sitten pyhän.

Kolivan, se on Herran tai Jumalan pyhien juhlien kunniaksi ja muistoksi kirkkoon tuodun kutijan eli erilaisin makein hedelmin koristetun hunajan kera sekoitetun keitetyn vehnän, siunaamisen järjestys.

Kun koliva on tuotu kirkkoon: jos ehtoopalvelukseen, [rukouksen] ”Herra, nyt Sinä lasket...” jälkeen ”Pyhä Jumala...”, Herran rukouksen jälkeen tropari. ”Kunnia... nyt...” ja theotokion [päivän] pyhän troparin sävelmän mukaan. Jos taas [koliva on tuotu] liturgiaan, niin ambonintakaisen rukouksen jälkeen lauletaan [päivän] pyhän tropari ja kontakki.

[Sitten] diakoni lausuu suitsutettuaan: ”Rukoilkaamme Herraa.” Kuoro: ”Herra, armahda.” Pappi seisten kolivan vieressä lausuu tämän rukouksen: ”Herra, joka Sanallasi olet kaiken täyttänyt...” ks. *Služebnik* [= euhologion]. Kuoro: ”Amen.”

Jos [koliva on tuotu] ehtoopalvelukseen, diakoni [lausuu]: ”Se on viisautta.” Kuoro: ”Siunaa.” Pappi: ”Kiitetty olkoon aina oleva...” jne. loppusiunaukseen [saakka]. Jos [koliva on tuotu] liturgiaan, kuoro laulaa: ”Siunattu olkoon Herran nimi...” kolmesti, ja psalmi ”Minä kiitän Herraa...” Kun antidori on jaettu, suoritetaan liturgian tavanomainen päätös.

¹⁹ Pyhän doksastikon siis lauletaan viimeisenä stikiirana *ennen* doksologiaa, jota seuraa evankeliumistikiira.

²⁰ ”Tänä päivänä...” tai ”Noustuasi haudasta...” vuorosävelmästä riippuen.

Luku 4

Pyhästä, jolle [on määrätty] polyeleo, jos [muistopäivä] osuu sunnuntaille

Lauantai-iltana pienessä ehtoopalveluksessa laulamme siten kuin edellä luvussa 3 on kirjoitettu sunnuntaille sattuvasta pyhästä, jolle on määrätty vigilia.

Suuressa ehtoopalveluksessa katismän jälkeen ”Herra, minä huudan...” ja kolme ylösnousemuksen stikiiraa, yksi Anatolioksen stikiira ja kuusi pyhän stikiiraa. [Sitten] ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...” ja ensimmäisen sävelmäjakson theotokion. Saatto. Päivän prokiimeni ja kolme pyhän parimia. Litaniassa temppelin [litania]stikiira ja pyhän [litania]stikiira, jos [sellainen] on. ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...” ja [ylösnousemuksen] theotokion pyhän [doksastikonin] sävelmän mukaan. Ylösnousemuksen virrelmästikiirat vuorosävelmän mukaan, ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...” ja [ylösnousemuksen] theotokion pyhän [doksastikonin] sävelmällä. Leipien siunauksessa tropari ”Iloitse, Jumalan Äiti...” kolmesti.

Aamupalveluksessa ”Jumala on Herra” -veisun jälkeen ylösnousemuksen tropari kahdesti, ”Kunnia...”, pyhän tropari, ”Nyt...”, ylösnousemuksen theotokion pyhän troparin sävelmällä. Katismoiden jälkeen ylösnousemuksen katismatroparit ja niiden theotokionit ja evankeliumikommentaarin lukeminen.

Pyhän polyeleo, hypakoe ja pyhän katismatroparit yhden kerran. ”Kunnia...”, pyhän katismatropari polyeleossa, ”Nyt...”, theotokion, ja pyhän lukappale. Vuorosävelmän graduaaliantifonit ja prokiimeni. Ylösnousemuksen evankeliumi. ”Nähtyämme Kristuksen ylösnousemisen...”, psalmi 50 (51) ja ylösnousemuksen stikiira.

Ylösnousemuksen kanoni irrosseineen neljään [liitelauselmaan], ristin [kanoni] kahteen, Jumalansynnyttäjän [kanoni] kahteen ja pyhän [kanoni] kuuteen. Jos on kaksi pyhän kanonia, [silloin] kumpikin kanoni kahdeksaan [liitelauselmaan], mutta ristin [kanonin] jätämme pois.

Kolmannen veisun jälkeen pyhän kontakki, iikossi ja katismatropari kahdesti, ”Kunnia... nyt...”, pyhän theotokion, ja lukappale. Kuudennen veisun jälkeen ylösnousemuksen kontakki ja iikossi, ja luemme synaksaarin. Yhdeksännen veisun edellä laulamme ”Minun sieluni suuresti ylistää...”

Ylösnousemuksen eksapostilario, ”Kunnia...”, pyhän eksapostilario, ”Nyt...” ja ylösnousemuksen theotokion vuorosävelmällä. Kiitosstikiiroina neljä vuorosävelmän ylösnousemusstikiiraa, neljä pyhän stikiiraa doksastikoneineen ehtoopalveluksen liitelauselmiin. ”Kunnia...”, evankeliumistikiira, ”Nyt...”, ”Korkeasti siunattu olet Sinä, Jumalansynnyttäjä Neitsyt...”

Suuri ylistysveisu. Pelkkä ylösnousemustropari.²¹ Ekteniat ja loppusiunaus. Ja poistuminen [eteishuoneeseen] ja opetuspuhe ja 1. hetki eteishuoneessa.

Ensimmäisessä hetkessä ylösnousemuksen tropari, ”Kunnia...”, pyhän [tropari], ”Nyt...” ja hetkien theotokion. Herran rukouksen jälkeen pyhän kontakki. Muissa [hetkissä] ylösnousemuksen kontaktia ja pyhän [kontaktia]

²¹ Ks. edellinen viite.

lausumme vaihdellen.

Liturgiassa sävelmäjakson autuuden lauseiden troparit kuuteen [liitelausemaan] ja pyhän [autuuden lauseiden troparit kanonin] 3. veisusta neljään. Saaton jälkeen [ylösnousemuksen ja pyhän] tropari ja kontakki siten kuin luvussa 3 määrätään, mutta lausumme myös pyhän temppelin troparin ja kontakkin.

Luku 5

Pyhästä, [jolla on mineassa] 6 [avuksihuuto]stikiiraa, jos [muistopäivä] on [sellaisena] sunnuntaina, jolloin ei ole polyeleota

Lauantai-iltana suuressa ehtoopalveluksessa katismen ja avuksihuutopsalmien jälkeen 3 ylösnousemuksen [avuksihuutostikiiraa] ja 3 Anatolioksen stikiiraa ja 4 pyhän stikiiraa. ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...” ja sävelmäjakson ensimmäinen theotokion. Saatto. Päivän prokiimeni ja ektenia ”Lausukaamme kaikki...” Temppelin litaniastikiira, ”Kunnia...”, pyhän [litaniastikiira], jos on. {Jos suurta ylistysveisua ei ole [määrätty laulettavaksi] pyhälle, laulamme [tässä] pyhän virrelmästikiiran.} Ja litanian tavanomaiset rukoukset. Virrelmästikiiroina ylösnousemuksen [virrelmästikiirat], ”Kunnia...”, pyhän [doksastikon], ”Nyt...”, ylösnousemuksen [virrelmästikiirujen] theotokion pyhän [stikiiran] sävelmällä. Edelleen vigilia tavan mukaan.

Aamupalveluksessa ”Jumala on Herra” -veisun jälkeen ylösnousemuksen tropari kahdesti, ”Kunnia...”, [päivän] pyhän [tropari], ”Nyt...”, [ylösnousemuksen troparin] ensimmäinen theotokion [päivän] pyhän troparin sävelmällä, ja siitä eteenpäin kanoniin saakka sunnuntain mukaan.

Ylösnousemuksen kanoni irrosseineen neljään [liitelausemaan] ja ristin [kanoni] kahteen ja Jumalansynnyttäjän [kanoni] kahteen ja pyhän [kanoni] kuuteen. Katabasit sääntöjen mukaan.

3. veisun jälkeen pyhän kontakki ja iikossi ja pyhän katismatropari kahdesti ja [pyhän] theotokion. Ja pyhän lukukappale. 6. veisun jälkeen ylösnousemuksen kontakki ja iikossi, ja luemme synaksarin.

9. veisun edellä laulamme ”Minun sieluni suuresti ylistää Herraa...” Ylösnousemuksen eksapostilario, ”Kunnia...”, pyhän [eksapostilario], ”Nyt...”, ylösnousemuksen theotokion vuorosävelmän mukaan.

Kiitosstikiiroina 4 ylösnousemuksen [stikiiraa] ja 4 pyhän stikiiraa doksastikoneineen. Mutta jos pyhälle ei ole kiitosstikiiroita, laulamme ylösnousemuksen stikiirat tavan mukaan. ”Kunnia...”, evankeliumistikiira, ”Nyt...”, ”Korkeasti siunattu olet Sinä, Jumalansynnyttäjä Neitsyt...”

Suuri ylistysveisu. Pelkkä ylösnousemustropari. Molemmat ekteniat ja loppusiunaus ja opetuspuhe ja 1. hetki eteishuoneessa.

Ensimmäisessä hetkessä ylösnousemuksen tropari, ”Kunnia...”, pyhän [tropari], ”Nyt...” ja hetkien theotokion. Kolmipyhän jälkeen ylösnousemuksen kontakki ja niin edelleen. {Jos pyhälle on [määrätty laulettavaksi] suuri ylistysveisu, kolmipyhän jälkeen [lausutaan] pyhän kontakki. Muissa hetkissä lau-

summe ylösnousemuksen ja pyhän kontakteja vaihdellen.} Ja loppusiunaus.

Liturgiassa vuorosävelmän autuuden lauseiden troparit kuuteen [liitelausemaan] ja [päivän] pyhän [troparit kanonin] 3. veisusta neljään. Saaton jälkeen ylösnousemuksen tropari ja Jumalansynnyttäjän [muistolle pyhitetyn] temppelin [tropari], jos on Hänen temppelinä, samoin pyhän temppelin [tropari], sitten päivän pyhän [tropari]. Jos on toinenkin pyhä [sinä päivänä], ja hänelle sattuu olemaan tropari, lausumme myös toisen pyhän troparin. Sitten ylösnousemuksen ja temppelin kontakki, ”Kunnia...”, päivän pyhän kontakki, ”Nyt...”, Jumalansynnyttäjän temppelin [kontakki]. Jos temppeli ei ole Jumalansynnyttäjän [muistolle pyhitetty], ”Kunnia...”, päivän pyhän kontakki, ”Nyt...”, ”Kristittyjen varma puolustaja...” Prokiimeni, epistola, halleluja, evankeliumi ja ehtoollislausema: ensin ylösnousemuksen [muiston mukaan], sitten pyhän.

{Katso!} Tiedettäköön, ettei [ehtoopalvelukseen osoitettua viikonpäivän mukaan määräytyvää] stihologiaa eli katismaa milloinkaan ole sunnuntai-iltana. Ei edes Herran eikä suurten pyhien juhline eikä pyhän tai naispyhän temppelijuhlana, selvästikään ei vaikka niinä olisi vigilia. Kun on vigilia, paitsi lauantai-iltana, stihologisoimme [katismen] ”Autuas se mies...” ensimmäisen jakson. Lauantai-iltana taas stihologisoimme koko katismen ”Autuas se mies...”²²

Luku 6

Vigilioista, jotka ovat läpi vuoden

Tiedettäköön:

Että kokonaisessa vuodessa on 52 viikkoa, joiden jokaisena sunnuntaina toimitamme vigilian, joten koko vuoden aikana olevien kaikkien ylösnousemuksen vigilioiden luvuksi tulee 52. On kuitenkin myös suurina juhline²³ vigilioita joka kuukausi. Niinpä yhteensä noiden kanssa vigilioita on vuodessa 68. Lisäksi on muita vigilioita – ne osoitetaan tyypikonissa pyhien jälkeen [heidän muistopäivinä] omilla kohdillaan, minne mikäkin on kirjoitettu – jos esimies haluaa, valppaasti katsoen huolehtia kirkkokansansa pelastuksesta.²⁴ On vielä vigilia temppelin pyhälle, joka luostarissa tulee toimittaa hänen muistokseen eikä millään muotoa sivuuttaa.

²² Tämän kryptisen ohjeen sisältönä on se, että vigilian ehtoopalveluksessa katismana on joko 1. katismia kokonaan (lauantai-iltana) tai 1. katismen ensimmäinen jakso (muina iltoina) riippumatta siitä, mikä katismia on tyypikonin luvussa 17 osoitettu ehtoopalvelukseen kyseiselle päivälle. Ohjeen sanonnasta poiketen suurina Herran juhline ei vigilian ehtoopalveluksessa ole katismaa muulloin kuin lauantai- ja sunnuntai-iltana, kuten kyseisten juhlien rubriikeista ilmenee.

²³ Alkutekstin mukaan ”Herran juhline.”

²⁴ Viittaus kohdistuu sellaisiin polyeleo-asteen juhliin, joihin voidaan tyypikonin mukaan toimittaa vigilia esimiehen niin halutessa.